

В і д г у к

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора кафедри кримінального процесу та криміналістики ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, професора, заслуженого юриста України Сергєєвої Діани Борисівни на дисертаційну роботу **Ракіпової Інни Василівни на тему „Теоретичні, правові та праксеологічні засади правозахисної комунікації потерпілого у кримінальному провадженні”**, подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09. – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Актуальність теми дослідження. У більшості демократичних країн світу рівень охорони прав, свобод та законних інтересів громадян вимірюється їх нормативним забезпеченням та кримінально-правовим захистом, який набуває особливого значення при розслідуванні фактів посягання на життя, здоров'я чи майно громадян, оскільки це пов'язано з грубим порушенням природних прав особи, заподіянням моральної, фізичної чи майнової шкоди.

Актуальність наукового пошуку щодо комунікативної платформи кримінального судочинства (зокрема, на прикладі кримінально-процесуальної комунікації потерпілого у кримінальному провадженні) вбачається у тому, що так можливо всебічно й цілісно дослідити правову активність потерпілого у розрізі сучасних кримінально-процесуальних реалій та прослідкувати прогалини/колізії кримінально-процесуального регулювання щодо ефективності функціонування окремих галузевих інститутів, можливість потерпілого реалізувати своє право на процесуальну комунікацію у кримінальному провадженні з метою захисту своїх законних інтересів. Кримінально-процесуальна комунікація виступає способом реалізації кримінально-процесуальної діяльності і може співвідноситися як форма і зміст, де комунікація виступає формою, що в динаміці відтворює зміст, який уособлюється в діяльності.

Доктринальну базу дослідження складають наукові праці таких вчених, як С. Є. Абламський, Ю. І. Азаров, Ю. П. Аленін, Л. І. Аркуша, Н. Р. Бобечко, В. В. Вапнярчук, Л. П. Вашук, В. В. Введенська, В. К. Волошина, Л. А. Гарбовський, О. П. Герасимчук, І. В. Гловюк, В. В. Гончаров, М. С. Городецька, К. В. Горобець, М. І. Гошовський, В. О. Гринюк, О. В. Гришук, К. В. Громовенко, Ю. М. Грошевий, Ю. О. Гурджі, Л. М. Гуртієва, С. Д. Гусарев, В. М. Гусаров, С. В. Давиденко, О. Г. Данільян, Г. В. Дідківська, І. В. Дубівка, В. В. Дудченко, В. А. Журавель, В. П. Захаров, В. С. Зеленецький, Г. Т. Іскендерова, Д. Ю. Кавун, О. В. Капліна, К. Ю. Кармазіна, Т. С. Кириленко, С. О. Ковальчук, О. Ю. Костюченко, Н. М. Крестовська, Г. Р. Крет, О. В. Крикунов, А. П. Кріпак, О. М. Крукевич, С. А. Крушинський, Р. О. Куйбіда, О. П. Кучинська, О. В. Литвин, Л. М. Лобойко, Т. О. Лоскутов, Т. В. Лукашкіна, Д. Г. Манько, Т. В. Матіск, О. М. Мартинов, Н. В. Михайлова, М. М. Михесенко, І. Ю. Мірошников, А. В. Мурзановська, В. Т. Нор, Т. В. Омельченко, О. М. Осінська, М. А. Островська, Т. І. Пашук, С. І. Перепелиця, Д. П. Письменний, О. О. Подобний, М. А. Погорецький, В. Г. Пожар, А. М. Притула, П. М. Рабінович, М. В. Сенаторов, Д. Б. Сергеева, О. Ф. Скакун, М. І. Смирнов, О. О. Солоньова, І. І. Татарин, Г. К. Тетерятник, І. А. Тітко, В. В. Тіщенко, М. І. Тлепова, А. С. Токарська, С. В. Толокольников, В. В. Топчій, О. О. Торбас, В. М. Трофименко, В. О. Туляков, О. Ю. Хабло, А. В. Хаммуді, Д. М. Цехан, Ю. Ю. Цимбал, М. І. Шевчук, В. П. Шибіко, О. Г. Шило, О. К. Черновський, Д. В. Ягунов, О. Г. Яновська та ін.

Втім комплексного дослідження теоретичних, правових та праксеологічних засад правозахисної комунікації потерпілого у кримінальному провадженні наразі не проведено, не сформовано та не проаналізовано функціональних та прикладних аспектів із даного питання. Вказане вище обумовило актуальність теми, а також її вибір з метою дослідження, її наукове та практичне значення.

Рецензування дисертаційного дослідження дає підстави для висновку, що мета та завдання дослідження сформульовані чітко та послідовно, що дозволило авторці достатньо повно розкрити основний зміст теми та висвітлити найбільш актуальні проблеми, пов'язані із опрацюванням методологічно-практичного підґрунтя проблеми правозахисної комунікації потерпілого в кримінальному процесі.

Метою дисертаційного дослідження визначено формування концепції правозахисної комунікації потерпілого у кримінальному процесі як цілісного ефективного правового механізму реалізації його прав та законних інтересів, а також внесення пропозицій щодо вдосконалення КПК України в частині реалізації правозахисної комунікації потерпілого та правозастосовної практики в цій сфері.

Об'єктом дослідження є доктрина сучасного кримінально-процесуального права та правовідносини, що виникають при реалізації правозахисної комунікації потерпілого у кримінальному провадженні.

Предметом дослідження є теоретичні, правові та праксеологічні засади правозахисної комунікації потерпілого у кримінальному провадженні.

Структура дисертації логічно витікає з поставлених завдань, об'єкта та предмета дослідження та охоплює як теоретичний, так і практичний аспект досліджуваної проблематики.

Теоретичні висновки і практичні рекомендації достатньо обґрунтовані, характеризуються ознаками наукової новизни. Результати дисертаційного дослідження, що відображені у висновках, мають теоретичну і практичну значимість як для розробки теоретико-праксеологічних питань комунікації потерпілого в кримінальному провадженні, так і для подальшого вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства в частині змін і доповнень до правових норм, які регулюють даний напрямок діяльності.

Проведений аналіз чинного законодавства, яке регулює правовідносини потерпілого з іншими учасниками кримінального процесу, критичне осмислення численних праць представників правової науки, присвячених

проблемам криміналістики та кримінального процесу, застосування сучасних методів наукового пізнання дозволили дисертантці сформулювати і обґрунтувати ряд нових, цінних в теоретичному і практичному аспектах висновків, спрямованих на удосконалення комунікаційної діяльності потерпілого в кримінальному провадженні.

Наукові положення, рекомендації та висновки проведеного І. В. Ракіповою дослідження є достатньо обґрунтованими та достовірними, оскільки обумовлені результатами аналізу рішень ЄСПЛ, рішень Конституційного Суду України, постанов Верховного Суду, судових рішень, розміщених в Єдиному державному реєстрі судових рішень, статистичних даних роботи органів прокуратури та органів досудового розслідування, опублікованих на сайті Офісу Генерального прокурора; результатів анкетування слідчих, прокурорів, потерпілих у кримінальних провадженнях, викладачів кримінального процесу, криміналістики, оперативно-розшукової діяльності вищих навчальних закладів (2018-2023 рр.) – всього 358 осіб.

Обсяг опрацьованого емпіричного матеріалу дозволяє зробити висновок про вірогідність і наукову обґрунтованість результатів виконаного дослідження.

Представлена на рецензування робота має комплексний, системний характер і відзначається відповідним рівнем наукових узагальнень. У процесі виконання роботи використано 441 наукове і нормативне джерело.

Перший розділ роботи присвячений стану наукової розробленості проблеми правозахисної комунікації потерпілого у кримінальному провадженні, праці вчених-процесуалістів, що торкалися проблематики кримінальної процесуальної комунікації потерпілого, класифіковано за напрямом дослідження галузевої проблеми захисту прав потерпілого в кримінальному провадженні. Це наукові праці, в яких досліджуються питання надання потерпілому права на професійну правничу допомогу, зокрема, на безоплатну правничу допомогу; питання правозастосовного тлумачення норм кримінально-процесуального права; право потерпілого на відшкодування

(компенсацію) завданої кримінальним правопорушенням шкоди; питання теорії та методології правового захисту особи в кримінальному процесі; процесуальний статус потерпілого як учасника кримінального провадження; питання здійснення медіації в кримінальному провадженні. Авторка виокремила низку питань, що не підіймалися раніше у роботах вчених-процесуалістів (с. 58-61).

З'ясовано поняття та зміст правозахисної комунікації потерпілого, визначені прогалини в кримінальному процесуальному законодавстві, колізії, наявність низки оцінних понять, юридико-технічні помилки в галузевому (кримінально-процесуальному) законодавстві тощо, що створюють проблематику правозастосовного тлумачення окремих кримінально-процесуальних норм, що регулюють право потерпілого на процесуальну комунікацію.

У розділі визначено форми, види та основні категорії правозахисної комунікації потерпілого у кримінальному провадженні, встановлено причини пасивної кримінально-процесуальної активності потерпілого (страх помсти з боку підозрюваного, обвинуваченого, його родичів; матеріальна зацікавленість потерпілого; бажання самостійно помститися злочинцеві за заподіяну шкоду; зневіра у справедливості кримінального судочинства тощо). Робиться слушний висновок, що правозахисна комунікація потерпілого в кримінальному провадженні реалізується ним шляхом прояву кримінально-процесуальної активності в процесі, а кримінально-процесуальна активність, в свою чергу, виступає каталізатором початку, зміни або припинення кримінальних процесуальних правовідносин.

Другий розділ дисертації присвячений дослідженню права потерпілого на представництво як основи реалізації правозахисної комунікації у кримінальному провадженні. Здійснено системний аналіз таких понять, як «захист», «право на захист», «охорона», «представництво», «право на представництво»; робиться висновок, що право потерпілого на представництво – це кримінально-процесуальний інститут, що уможлиблює та забезпечує

діяльність представника потерпілого у кримінальному провадженні у випадках, визначених законом, з метою реалізації та захисту прав і законних інтересів потерпілого, його захисту від вторинної віктимізації.

Значну увагу авторка приділяє науковому аналізу випадків обов'язкової участі представника потерпілого, правонаступника потерпілого (фізичних осіб) та залучення представника для здійснення представництва за призначенням у кримінальному провадженні як видам правозахисної комунікації. Слушною, на думку офіційного опонента, є пропозиція дисертантки доповнити Кримінальний процесуальний кодекс України окремою статтею 58¹ «Обов'язкова участь представника потерпілого (фізичної особи)» в запропонованій нею редакції (с. 120-121).

Третій розділ дисертації присвячений дослідженню проблем правозахисної комунікації потерпілого на стадії досудового розслідування та як суб'єкта кримінально-процесуального доказування зокрема, досліджується психологічний стан та невербальні комунікативні прояви жертви кримінального правопорушення. Робиться висновок, що вразливий психологічний стан жертви кримінального правопорушення впливає на забезпечення права потерпілого на процесуальну комунікацію під час досудового розслідування та судового провадження та є актуальною проблематикою дослідження. Слушною, на погляд опонента, є пропозиція створення спеціалізованих служб підтримки потерпілих, що діяли б автономно та надавали б комплексно професійну допомогу жертвам кримінальних правопорушень.

Слушними та обґрунтованими є пропозиції авторки щодо внесення змін і доповнень до ч. 1, 7 ст. 55, ч. 1, 2 ст. 56, ч. 1 ст. 61, ч. 1 ст. 128, п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК України, до Порядку ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, затвердженому Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 08.02.2019 р. (с. 146-156).

Дисертанткою досліджені способи збирання доказів потерпілим та відповідно процесуальний механізм реалізації права на збирання та подання

доказів під час досудового розслідування – невід’ємної складової права на процесуальну комунікацію цього учасника кримінального провадження. Зокрема, розглянута участь потерпілого під час проведення експертизи за ініціативою потерпілого; обрання, зміна чи скасування заходів забезпечення кримінального провадження за ініціативи потерпілого; проведення одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, а також щодо злочинів, вчинених із застосуванням насильства або погрозою його застосування за ініціативи малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого; з’ясування думки потерпілого при зверненні до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності та ін.

В дисертації слушно підкреслюється, що компенсація шкоди саме потерпілому від кримінального правопорушення як учаснику кримінального провадження регламентується сьогодні виключно Кримінальним процесуальним кодексом України (ст. 127-129 КПК), положення якого відсилають до неіснуючого закону, згідно якого шкода, завдана потерпілому внаслідок кримінального правопорушення мала б компенсуватися йому за рахунок Державного бюджету України. Дисертантка наголошує, що відсутність законодавчого регулювання компенсації шкоди потерпілому від кримінального правопорушення є неприпустимим для правової, демократичної та соціально-спрямованої держави, якою є Україна (ст. 3 Конституції України). Оponent погоджується із думкою, що аксіоматичним повинно стати правило: доки повністю не будуть відшкодовані збитки, завдані потерпілому кримінальним правопорушенням, ні про яке закриття кримінального провадження ні слідчим, ні прокурором, ні судом не може бути й мови, навіть у тих випадках, коли особу, яка вчинила таке правопорушення, не встановлено, чи підозрюваний, обвинувачений, підсудний помер під час досудового розслідування або судового провадження.

Підкреслюється також наявність низки комунікативних проблем оскарження потерпілим недотримання розумних строків кримінального

провадження. Звертається увага на те, що найбільш поширеним порушенням, про які йдеться у справах проти України, ЄСПЛ називає саме порушення права на розгляд справи протягом розумного строку, відзначаючи системні порушення Україною Конвенції. При чому ситуація не змінилася із прийняттям КПК України 2012 р., ст. 28 якого вперше визначає критерії розумності строків.

У четвертому розділі дисертації розглянуті проблеми комунікації потерпілого в судовому провадженні, зокрема, в підготовчому судовому провадженні, в суді першої інстанції та в судовому провадженні з перегляду судових рішень.

Дисертантка обґрунтовує необхідність вилучити останній абзац ч. 4 ст. 291 КПК та доповнити п. 4 ч. 2 ст. 315 КПК України новим абзацом такого змісту: «приєднання до матеріалів кримінального провадження поданих матеріалів досудового розслідування, речей і документів», а відтак забезпечити право учасників судового провадження, зокрема й потерпілого, на звернення з відповідним клопотанням під час підготовчого судового засідання та обов'язок суду його розглянути з метою підготовки до судового розгляду (с. 249-250).

Аналізуючи відповідні положення кримінального процесуального закону, авторка акцентує увагу на очевидній «комунікативній нерівності» в процесі, що має місце як в апеляційній, так і в касаційній інстанції в аспекті проблем комунікації потерпілого з метою захисту його прав, свобод, інтересів під час кримінального провадження, що вказує на необхідність вдосконалення тих норм, які регулюють особливості процесуального положення потерпілого в цих стадіях кримінального провадження.

П'ятий розділ дисертаційного дослідження присвячений проблемам правозахисної комунікації потерпілого в особливих порядках кримінального провадження, зокрема, на підставі угод, у формі приватного обвинувачення, специфіка правозахисної комунікації неповнолітнього потерпілого у кримінальному провадженні, а також в умовах воєнного стану.

Авторка зазначає, що медіація у кримінальному провадженні є не тільки альтернативним способом врегулювання кримінально-правового конфлікту, а й

різновидом правозахисної комунікації потерпілого, способом компенсації шкоди, заподіяної йому кримінальним правопорушенням. На її погляд, в рамках створення конфіденційних служб підтримки потерпілих з метою надання допомоги потерпілим, правонаступникам потерпілого відповідно до їх конкретних потреб та ступеня шкоди, завданої внаслідок кримінального правопорушення, має бути вирішено питання надання медіаційної допомоги, в тому числі на безоплатній основі. Вважає за доцільне визначити поняття медіації та угоди за результатами медіації у ст. 3 КПК України та доповнити ч. 1 ст. 537 КПК України окремим абзацом, в якому зазначити, що під час виконання вироків суд може розглянути угоду за результатами медіації та має право відмовити у затвердженні угоди (якщо умови угоди суперечать вимогам КПК та/або закону, умови угоди не відповідають інтересам суспільства, умови угоди порушують права, свободи, інтереси інших осіб, недобровільність укладення угоди за результатами медіації), звільнити засудженого від відбування покарання з випробуванням, замінити невідбуту частину покарання більш м'яким, умовно-достроково звільнити від відбування покарання.

Досліджено особливості комунікації потерпілого в кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, зокрема, запропоновано низку змін і доповнень до чинного КПК України, актуалізовано питання інституту правонаступництва, що неодмінно має набути законодавчого врегулювання і відповідні зміни слід вносити до тексту чинного КПК України.

Висловлена точка зору щодо нормативного закріплення обов'язку суду ухвалювати виправдувальний вирок у випадку, коли прокурор відмовився підтримувати державне обвинувачення, а потерпілий не бажає скористатися правом, передбаченим ч. 2 ст. 340 КПК; при цьому підставою для ухвалення виправдувального вироку має бути не сама по собі відмова прокурора від підтримання державного обвинувачення, а мотиви такого рішення, викладені у відповідній постанові.

Справедливо зазначається, що неповнолітній потерпілий є одним з найменш захищених учасників кримінального судочинства, у зв'язку з чим

пропонується законодавчо передбачити випадки обов'язкової участі в процесі представника потерпілого для захисту прав та законних інтересів неповнолітнього потерпілого, а також розширити перелік випадків, коли суд може прийняти рішення про розгляд кримінального провадження у закритому засіданні, включивши до нього розгляд кримінального провадження, в якому потерпілим є неповнолітній та розширити зміст спеціалізації суддів із здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх, включивши сюди і кримінальні провадження, в яких беруть участь неповнолітні потерпілі.

До числа найвагоміших результатів дослідження можна віднести:

- формування цілісної науково-прикладної концепції правозахисної комунікації потерпілого в кримінально-процесуальній доктрині;
- визначення правозахисної комунікації потерпілого у кримінальному провадженні, її ознак, форм та видів;
- формування системи комунікативних гарантій прав потерпілого як законодавчо визначених і закріплених засобів забезпечення права потерпілого на процесуальну комунікацію у кримінальному провадженні на основі комунікативної рівності,
- слухними є сформульовані рекомендації щодо зміни чинного кримінального процесуального законодавства, що у своїй сукупності забезпечують впровадження та ефективне функціонування концепції правозахисної комунікації потерпілого в кримінальному провадженні.

Повнота викладу І. В. Ракіповою основних результатів дослідження у дисертації, авторефераті та публікаціях відповідає встановленим вимогам. Основні теоретичні та практичні висновки, положення та пропозиції дисертаційного дослідження викладені в одноособовій монографії «Правозахисна комунікація потерпілого у кримінальному провадженні України», 2 колективних монографіях «Щодо «образу потерпілого» у кримінальному процесуальному праві: право на комунікацію» та «Потерпілий в кримінальному провадженні: щодо забезпечення права на процесуальну комунікацію», 23 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, перелік

яких затверджено МОН України, 3 наукових статтях, опублікованих у зарубіжних періодичних виданнях (Web of Science Core Collection), а також 25 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Вищенаведені положення знайшли своє втілення у науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження проблематики правозахисної комунікації потерпілого у кримінальному процесі; правотворчій діяльності – для вдосконалення національного законодавства у сфері реалізації правозахисної комунікації потерпілим, його представником, законним представником, правонаступником, слідчим, дізнавачем, прокурором, слідчим суддею, судом (Лист Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України від 14.11.2022 р.); правозастосовній діяльності – для вдосконалення діяльності правоохоронних органів, суду та адвокатури щодо реалізації правозахисної комунікації у кримінальному процесі (Акт про впровадження у практичну діяльність Ради адвокатів Одеської області від 22 листопада 2022 року); навчальному процесі – при викладанні навчальних курсів «Кримінальний процес», «Адвокатська діяльність в Україні», «Правознавство», спеціальних курсів «Складання кримінальних процесуальних документів під час досудового розслідування», «Сучасні проблеми кримінального процесуального права», «Правові системи сучасності», «Правове регулювання інформаційно-комунікаційних відносин», підготовці робочих програм, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, тематики кваліфікаційних робіт із зазначених дисциплін (Акти про впровадження наукових розробок у навчальну діяльність Національного університету «Одеська юридична академія» від 14 лютого 2023 року, Одеського національного морського університету від 24 жовтня 2022 року, Міжнародного гуманітарного університету від 28 листопада 2022 року, Національного університету «Одеська політехніка» від 18 жовтня 2022 року, Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка від 29 листопада 2022 року).

Дисертаційне дослідження виконано авторкою самостійно. Наукові результати та висновки отримані дисертанткою на підставі особистих досліджень. Особистий внесок у публікаціях, виконаних у співавторстві, вказано у списку праць, опублікованих за темою дисертації. Наукові доробки співавторів за темою дисертації не використовувались. Реферат дисертації відповідає її змісту.

Позитивно оцінюючи дисертацію Ракіпової Інни Василівни на тему „Теоретичні, правові та праксеологічні засади правозахисної комунікації потерпілого у кримінальному провадженні”, не нівелюючи внесок автора у сучасну кримінально-процесуальну доктрину, тим не менш, слід констатувати, що окремі узагальнення, положення та висновки, презентовані автором, потребують уточнення або додаткової аргументації.

1. Так, на думку офіційного опонента, підхід дисертантки до використання у роботі термінів «потерпілий» і «жертва» як синонімічних, є дещо дискусійним. Не зважаючи на позначення вищевказаних понять переважно одним словом в англійській (victim) та ряді інших мов, етимологія слів «жертва» і «потерпілий» в українській мові повністю не співпадають. Так, жертва – той, хто загинув від нещасного випадку, від руки ворога і т. ін.; той, над ким знущаються, проявляють насилля. В криміналістичній науці термін «жертва» вживається виключно до потерпілих від насильницьких злочинів, тобто співвідносять терміни «потерпілий» і «жертва» як ціле і частина.

2. Не нівелюючи внеску авторки у розвиток і підсилення гарантій прав потерпілого як суб'єкта кримінально-процесуального доказування, все ж таки дискусійним видається віднесення до способів збирання доказів потерпілим такі процесуальні заходи, як обрання, зміна чи скасування заходів забезпечення кримінального провадження за ініціативи потерпілого; з'ясування думки потерпілого при зверненні до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності; початок досудового розслідування за ініціативи потерпілого; забезпечення реалізації права потерпілого на процесуальну комунікацію у зв'язку з врученням письмового повідомлення про підозру та

складанням обвинувального акту (підр. 3.3 дисертації). У викладеному підході авторка дещо відходить від диспозиції норми ст. 93 КПК України, ніяк це не аргументуючи.

3. Дисертантка пропонує надати можливість у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, а також щодо злочинів, вчинених із застосуванням насильства або погрозою його застосування, проводити одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей в їхніх показаннях за участю малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого разом з підозрюваним за ініціативою малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого.

У такому надзвичайно важливому та дискусійному питанні важливою була б думка з цього питання суддів, уповноважених згідно із Законом України "Про судоустрій і статус суддів" на здійснення кримінального провадження стосовно неповнолітніх, а також захисників неповнолітніх, їх законних представників.

4. Пропозиція встановлення чітких строків судового розгляду кримінального провадження залежно від його складності та визначено підстави продовження таких строків залежно від обставин кримінального провадження, складності кримінального провадження є не новою та достатньо аргументованою дисертанткою, проте реалізація такого нормативного припису, ймовірно, залежатиме не лише від наявності відповідних процесуальних норм, але й від організації суддівської діяльності, зокрема, матеріально-технічного, кадрового та іншого її забезпечення.

Наведені зауваження і побажання не вичерпують дискусії й щодо інших положень та висновків дисертації, яка, очевидно, буде продовжена під час її публічного захисту. Проте наведені у відгуку положення здебільшого мають дискусійний характер. Вони є висловленням власного бачення офіційним опонентом розкриття предмету дисертаційної роботи та її окремих питань, окремі з яких, очевидно, можуть і не збігатися з позицією дисертантки та її

наукового керівника. Проте ці положення у цілому не впливають на високу позитивну оцінку дисертації, а свідчать лише про її актуальність, комплексність та багатогранність досліджуваних автором проблем.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Дисертація Ракіпової Інни Василівни на тему „Теоретичні, правові та праксеологічні засади правозахисної комунікації потерпілого у кримінальному провадженні”, подана на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, є самостійною завершеною кваліфікаційною науковою роботою, що містить нові обґрунтовані та аргументовані результати, які у своїй сукупності є значущими як для правової доктрини, так і мають практичне значення, відповідає вимогам МОН України до дисертацій, які подаються на здобуття наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197, а її авторка – **Ракіпова Інна Василівна** – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук,
професор кафедри кримінального процесу
та криміналістики ННІ права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, професор,
заслужений юрист України

Діана СЕРГЕСВА

Місце засідання
Інша СЕАРЕТАР НАЧ
Ізраульна Н.В.
05.09 2023р.

